

Załącznik do uchwały nr 91/2020
Rady Nadzorczej WFOŚiGW w Lublinie
z dnia 28 września 2020 r.



STRATEGIA DZIAŁANIA
WOJEWÓDZKIEGO
FUNDUSZU OCHRONY
ŚRODOWISKA
I GOSPODARKI WODNEJ
W LUBLINIE
NA LATA 2021-2024

Lublin, wrzesień 2020 r.

Spis treści

I.	Wprowadzenie	3
II.	Założenia do opracowania Strategii WFOŚiGW w Lublinie na lata 2021-2024	3
II.1.	Podstawa prawna	3
II.2.	Założenia wynikające ze „Wspólnej strategii działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2021-2024”	3
II.3.	Spójność Strategii z innymi dokumentami krajowymi i regionalnymi	4
III.	Diagnoza stanu środowiska i sytuacji gospodarczej w województwie lubelskim	5
III.1.	Uwarunkowania środowiskowe	5
III.2.	Sytuacja społeczno-gospodarcza	10
IV.	Strategia działania WFOŚiGW w Lublinie w latach 2017-2020	11
IV.1.	Synteza strategii	11
IV.2.	Wsparcie w latach 2017-2020	12
V.	Cel generalny, misja i priorytety działalności WFOŚiGW w Lublinie w latach 2021-2024	15
V.1.	Cel generalny	15
V.2.	Misja	15
V.3.	Priorytety i kierunki działań przewidzianych do wsparcia finansowego	15
V.3.1.	Priorytet 1 – Kształtowanie świadomości i kultury prośrodowiskowej	16
V.3.2.	Priorytet 2 – Ochrona przyrody i adaptacja do zmian klimatu	17
V.3.3.	Priorytet 3 – Ochrona powietrza, powierzchni ziemi i wody	19
V.3.4.	Priorytet 4 – Budowanie gospodarki o obiegu zamkniętym	20
V.3.5.	Priorytet 5 – Zintegrowanie działań na rzecz ochrony środowiska	21
VI.	Wskaźniki i efekty ekologiczne	21
VI.1.	Priorytet 1 – Kształtowanie świadomości i kultury prośrodowiskowej	21
VI.2.	Priorytet 2 – Ochrona przyrody i adaptacja do zmian klimatu	22
VI.3.	Priorytet 3 – Ochrona powietrza, powierzchni ziemi i wody	22
VI.4.	Priorytet 4 – Budowanie gospodarki o obiegu zamkniętym	23
VI.5.	Priorytet 5 – Zintegrowanie działań na rzecz ochrony środowiska	23
VII.	Analiza SWOT WFOŚiGW w Lublinie i instrumenty finansowe	23
VIII.	Finansowanie	26
IX.	Współpraca z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i innymi wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej	27
X.	Aktualizacja i ocena funkcjonowania strategii	28

I. Wprowadzenie

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie, zwany dalej „WFOŚiGW w Lublinie”, jako samodzielna instytucja finansowa, posiadająca osobowość prawną, działa od dnia 1 lipca 1993 r. Od dnia 1 stycznia 2010 r. WFOŚiGW w Lublinie jest samorządową osobą prawną w rozumieniu art. 9 pkt 14) ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869 z późn. zm.). WFOŚiGW w Lublinie działa na podstawie ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2020 r. poz. 1219), zwanej dalej „Poś”. Od początku swojej działalności obsługuje środki pochodzące z kar i opłat środowiskowych. Jest finansowym realizatorem polityki ekologicznej państwa i polityki województwa lubelskiego w obszarze ochrony środowiska zapisanych w regionalnych strategiach i programach.

„Strategia działania Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie na lata 2021-2024”, zwana dalej „Strategią”, określa najważniejsze cele i kierunki działania, natomiast szczegółowe zadania WFOŚiGW w Lublinie będą zawierały opracowywane corocznie listy przedsięwzięć priorytetowych oraz plany działalności. Zasady udzielania pomocy finansowej, kryteria wyboru przedsięwzięć oraz opracowywane plany – będą dostosowane do obowiązującego prawodawstwa i polityki ekologicznej województwa lubelskiego.

II. Założenia do opracowania Strategii WFOŚiGW w Lublinie na lata 2021-2024

II.1. Podstawa prawna

Opracowanie Strategii wynika bezpośrednio z ustawy Prawo ochrony środowiska. Ustawa ta zobowiązuje zarządy wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej do opracowywania projektów strategii działania wojewódzkich funduszy (art. 400k ust. 3 pkt 1 Poś), natomiast rady nadzorcze do uchwalenia „raz na cztery lata, strategii działania wojewódzkich funduszy, wynikających ze wspólnej strategii działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy oraz z uwarunkowań regionalnych, do dnia 30 września roku poprzedzającego pierwszy rok objęty tymi strategiami” (art. 400h ust. 4 pkt 1 Poś).

II.2. Założenia wynikające ze „Wspólnej strategii działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2021-2024”

Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2021-2024, zwana dalej „Wspólną Strategią”, wyznacza główne obszary działalności zarówno Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej jak i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej, zwanych dalej łącznie „Fundusze”. We Wspólnej Strategii zdefiniowano cel generalny, misję, cele środowiskowe i priorytety współpracy.

Celem generalnym Funduszy jest poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku oraz działania na rzecz transformacji do gospodarki zeroemisyjnej przy pełnym oraz zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej i innych środków zagranicznych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną.

Misją Funduszy jest skuteczne wspieranie działań na rzecz środowiska i transformacji do gospodarki zeroemisyjnej ze szczególnym uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Wspólna Strategia identyfikuje najbardziej istotne dla Funduszy cele działalności (horyzontalne cele środowiskowe oraz merytoryczne cele środowiskowe), regulując i wskazując obszary niezbędnej współpracy (priorytety współpracy) dla zachowania spójności i ukierunkowania działania całego systemu Funduszy.

Horizontalnymi celami środowiskowymi, na których koncentrować się będzie działalność Funduszy będą:

1. Poprawa stanu środowiska poprzez wsparcie realizacji zobowiązań środowiskowych, w szczególności wynikających z prawa Unii Europejskiej oraz prawa krajowego;
2. Pełne wykorzystanie środków pochodzących z Unii Europejskiej i innych środków zagranicznych niepodlegających zwrotowi przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną;
3. Wdrażanie innowacji z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, poprawy efektywności energetycznej i wykorzystania energii z odnawialnych źródeł energii, gospodarki o obiegu zamkniętym (w tym ocen cyklu życia – ang. LCA), niskoemisyjności gospodarki i społeczeństwa oraz tworzenie warunków do powstawania zielonych miejsc pracy, rozwoju nowych technik i technologii służących między innymi racjonalnej gospodarce zasobami naturalnymi, zapobiegania powstawaniu lub ograniczenie emisji do środowiska;
4. Kształtowanie i wzmacnianie świadomości ekologicznej społeczeństwa, dzięki zwiększaniu poziomu kompetencji ekologicznej (tj. wiedzy o środowisku, praktycznych umiejętnościach oraz proekologicznej motywacji do zmiany postaw i codziennych zachowań).

Wyznaczono również, wynikające z horyzontalnych celów środowiskowych, merytoryczne cele środowiskowe:

- Transformacja energetyczna gospodarki;
- Poprawa jakości powietrza;
- Adaptacja do zmian klimatu;
- Przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, w tym: gospodarowanie odpadami;
- Działania na rzecz ochrony przyrody;
- Poprawa gospodarki wodno-ściekowej.

Do realizacji celów środowiskowych, zacieśnienia i ukierunkowania współpracy we Wspólnej Strategii ustanowionych zostało szereg planowanych działań w ramach priorytetów współpracy w zakresie:

- Finansowania ochrony środowiska i gospodarki wodnej;
- Komunikacji i obsługi beneficjentów;
- Rozwoju systemu Funduszy.

II.3. Spójność Strategii z innymi dokumentami krajowymi i regionalnymi

„Strategia Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie na lata 2021-2024” w swoich założeniach zachowuje spójność z:

1/ Krajowymi dokumentami strategicznymi:

- Strategią na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
- Polityką Ekologiczną Państwa 2030;
- Krajowym Planem na rzecz Energii i Klimatu na lata 2021-2030;
- Krajowym Program Ochrony Powietrza do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.);
- Krajowym programem ograniczania zanieczyszczenia powietrza;
- Krajowym programem oczyszczania ścieków komunalnych;
- Krajowym planem gospodarki odpadami 2022.

2/ Dokumentami o charakterze regionalnym:

- Strategią Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 z perspektywą do roku 2030;
- Programem ochrony środowiska województwa lubelskiego 2020-2023 z perspektywą do roku 2027;
- Planem gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022;
- Aktualizacją Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego na lata 2016-2032;

- Aktualizacją Programu ochrony powietrza dla strefy lubelskiej ze względu na przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 z uwzględnieniem pyłu PM2,5;
- Aktualizacją Programu ochrony powietrza dla strefy – aglomeracja lubelska ze względu na przekroczenia poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 z uwzględnieniem pyłu PM2,5.

III. Diagnoza stanu środowiska i sytuacji gospodarczej w województwie lubelskim

III.1. Uwarunkowania środowiskowe¹

Dziedzictwo przyrodnicze

Województwo lubelskie charakteryzuje się bardzo wysokimi, w niektórych fragmentach wręcz unikatowymi, walorami dziedzictwa przyrodniczego. Szczególnie bogata różnorodność biologiczna i krajobrazowa jest uwarunkowana położeniem fizjograficznym i geobotanicznym, a także stosunkowo niewielkim stopniem antropogenicznego przekształcenia znacznych części terenu. Województwo, na tle innych regionów Polski posiada swoje specyficzne cechy. Położone jest na przecięciu wielu ważnych granic przyrodniczych. Przez województwo lubelskie przebiega fizjograficzna granica pomiędzy Europą Wschodnią i Europą Zachodnią. Ze wschodu na zachód przecina ją granica Pasa Wielkich Dolin oraz Pasa Wyżyn i Starych Gór Europy. Województwo cechuje się bardzo dużym zróżnicowaniem fizjograficznym. Znajdują się tu obszary nizinne, w tym pojezierze, obszary wyżynne, w tym Rostocze charakterem nawiązujące do gór.

Lubelszczyzna charakteryzuje się bardzo wysokimi walorami przyrodniczymi oraz różnorodnością biologiczną i krajobrazową, występuje tu ogromne bogactwo flory i fauny. Na terenie województwa lubelskiego występuje wiele rzadkich i zagrożonych zanikiem gatunków oraz siedlisk przyrodniczych. W celu ich ochrony podejmowane są działania z zakresu aktywnej ochrony przyrody. Programami ochrony objęto między innymi: żółwia błotnego, którego populacja jest najliczniejsza w kraju oraz susła perełkowanego – skrajnie zagrożonego wyginięciem gatunku, występującego w Unii Europejskiej jedynie w województwie lubelskim.

Bogactwo walorów przyrodniczych zostało objęte dobrze rozbudowanym systemem obszarów chronionych, ze szczególnym uwzględnieniem ochrony wartości i cech wyróżniających przyrodę Lubelszczyzny. Obszary prawnie chronione zajmują łącznie 571.613 ha, co stanowi 22,8% powierzchni województwa. Na system obszarów chronionych składają się:

- 2 parki narodowe – Rostoczański i Poleski;
- 17 parków krajobrazowych;
- 17 obszarów chronionego krajobrazu;
- 88 rezerwatów przyrody.

System uzupełniają użytki ekologiczne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, stanowiska dokumentacyjne oraz pomniki przyrody.

Tereny o szczególnym znaczeniu dla ochrony wartości przyrodniczych objęte są europejską siecią ekologiczną Natura 2000. Na obszarze województwa lubelskiego wyznaczono 23 obszary specjalnej ochrony ptaków oraz 100 obszarów o szczególnym znaczeniu dla Wspólnoty Europejskiej, co stawia województwo na pierwszym miejscu w kraju pod względem ich liczby. Najcenniejsze ekosystemy

¹ Opracowano na podstawie danych: „Programu ochrony środowiska województwa lubelskiego na lata 2020-2023 z perspektywą do 2027 r.”, „Planu gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022”, „Aktualizacji Programu ochrony powietrza dla strefy lubelskiej ze względu na przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 z uwzględnieniem pyłu PM2,5, danych Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie, Wojewódzkiego Inspektoratu Ochrony Środowiska w Lublinie (Raport o stanie środowiska naturalnego województwa lubelskiego w roku 2017), Głównego Inspektoratu Ochrony Środowiska (Roczna ocena jakości powietrza w województwie lubelskim. Raport wojewódzki za rok 2018) oraz Urzędu Statystycznego w Lublinie (Rocznik Statystyczny Województwa Lubelskiego 2019).

związane są z dolinami dużych rzek: Wisły, Bugu i Wieprza, które pełnią funkcje korytarzy ekologicznych. Ważną rolę pełnią duże kompleksy leśne: Puszcza Solska, Lasy Janowskie, Lasy Strzeleckie oraz Lasy Parczewskie, które są ostojami wielu rzadkich gatunków zwierząt i roślin. Na terenie Lubelszczyzny zachowały się również duże kompleksy wodno-torfowiskowe na Pojezierzu Łęczyńsko-Włodawskim i torfowiska węglanowe w okolicach Chełma.

Największy z obszarów siedliskowych w województwie to Uroczyska Puszczy Solskiej – został on utworzony dla ochrony 17 typów siedlisk i 18 gatunków roślin i zwierząt, z których najważniejsze w obszarze to bory i lasy bagienne oraz populacja kumaka nizinnego szacowana na ponad 500 osobników.

Wody

Województwo lubelskie w całości leży w dorzeczu Wisły, w obrębie regionów wodnych: Górnej – Wschodniej Wisły, Środkowej Wisły i Bugu i zaliczane jest do mała zasobnych w wody powierzchniowe. Głównymi rzekami Lubelszczyzny są: Wisła, Bug, Wieprz, Krzna, Bystrzyca, Huczwa, Tyśmienica i Tanew. Wyżyna Lubelska posiada rzadką sieć rzeczną, a tereny wokół Lublina zagrożone są deficytem wody. Zasoby wód powierzchniowych województwa są nieduże. Całkowite zasoby wód płynących dla województwa wynoszą 2.565,0 [hm³/rok], z tego dyspozycyjne 1.910,5 [hm³/rok]. Do wód powierzchniowych stojących na terenie województwa lubelskiego zaliczyć można ponad 70 naturalnych jezior oraz 13 zbiorników wodnych uznanych za retencyjne. Ponadto wiele użytków rolnych posiada urządzenia melioracyjne, a niewielka część również nawadnianie, głównie podsiąkowe. Największym w kraju kompleksowym systemem wodno-melioracyjnym jest system Kanału Wieprz-Krzna. Obejmuje on zbiorniki retencyjne, stawy rybne, tereny nawadniane, ciekii uregulowane oraz rowy melioracyjne i melioracje użytków rolnych.

Lubelszczyzna jest jednym z najbardziej zasobnych w wody podziemne regionów w kraju, wody podziemne odznaczają się wysoką jakością. Zasoby eksploatacyjne wód podziemnych województwa lubelskiego w roku 2018 wynosiły 146.426,36 m³/h.

W 2018 r. na potrzeby gospodarki i ludności województwa lubelskiego pobrano łącznie 312,1 hm³ wody, z czego 33,7% na cele produkcyjne z ujęć własnych (poza rolnictwem, łowiectwem, leśnictwem oraz rybołówstwem i rybactwem), 36,2% do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz napełniania stawów rybnych. W 2018 r. całkowita długość eksploatowanej sieci wodociągowej rozdzielczej w województwie lubelskim wynosiła 21.496,1 km. W 2017 r. odsetek liczby ludności korzystającej z sieci wodociągowej wynosił 87% i był wyższy w stosunku do roku 2015 o 0,2%. W miastach z sieci wodociągowej w 2017 r. korzystało 94,6% ludności, natomiast na terenach wiejskich 80,4%.

Długość czynnej sieci kanalizacyjnej w województwie lubelskim w 2018 r. wynosiła 6.686,5 km. Na terenie województwa znaczna część mieszkańców korzysta ze zbiorników bezodpływowych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków. Ze względu na rozproszoną sieć osadniczą oraz bariery w terenie, często nie istnieją możliwości techniczne, a także przesłanki ekonomiczne za rozbudową sieci kanalizacyjnej.

W 2018 r. z terenu województwa lubelskiego odprowadzono do wód powierzchniowych lub ziemi łącznie 141,9 hm³ ścieków przemysłowych i komunalnych, z czego większość tj. 64,2% stanowiły ścieki przemysłowe. W województwie lubelskim funkcjonują 352 oczyszczalnie ścieków komunalnych (w tym 2 o podwyższonym usuwaniu biogenów) o łącznej przepustowości 484.055 m³/dobę. Ponadto w 2018 r. działało 66 oczyszczalni ścieków przemysłowych. Od 2003 r. realizowany jest w całej Polsce Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych, który został opracowany na potrzeby wypełnienia przez Polskę wymogów akcesyjnych związanych z zapisami dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 roku dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych. Przed ostatnią aktualizacją KPOŚK, tj. w roku 2015 średni wskaźnik zbierania siecią ścieków komunalnych wynosił w woj. lubelskim 79,42% RLM korzystających z kanalizacji. Po przeprowadzeniu inwestycji na koniec 2018 r. było to 91%. Od początku realizacji Programu przyrost liczby rzeczywistych mieszkańców korzystających z sieci kanalizacyjnej w aglomeracjach wyniósł: 83.774 osób.

Gospodarka wodno-ściekowa województwa lubelskiego cechuje się nadal zbyt wolnym w stosunku do potrzeb rozwojem sieci kanalizacyjnej, w szczególności zauważalny jest niewielki stopień skanalizowania gmin wiejskich. W 2017 r. podłączonych do sieci kanalizacyjnej z ogółu budynków mieszkalnych w województwie było tylko 28,1% (średnia dla kraju – 49,5%). Na obszarach wiejskich udział budynków podłączonych do sieci w 2017 r. wynosił zaledwie 17,1% i był ponad czterokrotnie mniejszy niż udział budynków podłączonych do sieci wodociągowej (80,4% do sieci wodociągowej w obszarach wiejskich). Na terenach miejskich do sieci kanalizacyjnej podłączonych było 62,1% budynków. Ponadto w regionie jest zauważalna znaczna dysproporcja między odsetkiem osób korzystających z sieci wodociągowej a kanalizacyjnej.

Pomimo możliwości korzystania ze wsparcia zewnętrznego na budowę sieci kanalizacyjnych oraz przydomowych oczyszczalni ścieków, ograniczeniem dla rozwoju sieci wodno-kanalizacyjnej jest trudny dostęp do dofinansowania inwestycji oraz słaba kondycja finansowa gmin, w tym brak środków na wkład własny.

Powietrze

Źródła zanieczyszczeń powietrza podzielić można na naturalne oraz antropogeniczne, związane z działalnością człowieka – powierzchniowe, punktowe i liniowe. Emisja powierzchniowa pochodzi głównie z sektora komunalno-bytowego i związana jest przede wszystkim ze spalaniem paliw w domowych urządzeniach grzewczych, emisja punktowa to skutek wytwarzania energii oraz emisji z zakładów przemysłowych, źródłem emisji liniowej jest transport.

Według danych udostępnionych przez Główny Urząd Statystyczny, w roku 2018 z 96 zakładów szczególnie uciążliwych działających na terenie województwa lubelskiego, wyemitowano do powietrza 5.098,751 tys. Mg zanieczyszczeń, z czego 1.728 tys. Mg stanowiły pyły, a 5.097,023 tys. Mg gazy (z uwzględnieniem CO₂), 89,74% zakładów posiadało urządzenia do redukcji zanieczyszczeń pyłowych, ale tylko 5,37% do redukcji zanieczyszczeń gazowych. Największe ilości zanieczyszczeń do powietrza na terenie województwa wprowadziły: Zakłady Azotowe „Puławy” S.A. w Puławach, Cemex Polska Sp. z o.o. Zakład Cementownia Chełm, Grupa Ożarów S.A. Zakład Cementownia Rejowiec w Rejowcu Fabrycznym, Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Chełmie i MEGATEM EC-LUBLIN Sp. z o.o. w Lublinie. Na przestrzeni lat 2015-2018 zaobserwowano systematyczny spadek emisji zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych dla środowiska, w roku 2018 emisja pyłów z ww. zakładów była niższa o 25% w stosunku do roku 2015.

Znaczący wpływ na jakość powietrza mają zanieczyszczenia wprowadzane ze źródeł powierzchniowych tzw. „niska emisja”. Źródłami emisji są produkty spalania z domowych palenisk i lokalnych kotłowni węglowych, składowiska oraz oczyszczalnie ścieków. Zanieczyszczenia gromadzą się najczęściej na obszarach o zwartej zabudowie mieszkaniowej, utrudnia to proces przemieszczania i rozpraszania się zanieczyszczeń i prowadzi to do ich kumulowania na niewielkiej przestrzeni o dużej gęstości zaludnienia. Udział emisji powierzchniowej stanowił około 68,4% emisji całkowitej. W 2018 r., analogicznie jak w latach poprzednich, znacznie wyższe stężenia zanieczyszczeń powietrza występowały w sezonie zimowym. Wartości średnie dla sezonu chłodnego były kilkakrotnie wyższe od średnich z sezonu ciepłego. Sezonowa zmienność stężeń pyłu zawieszzonego PM10 wykazująca występowanie przekroczeń prawie wyłącznie w sezonie grzewczym wskazuje, iż największy wpływ na uzyskiwane stężenia ma emisja ze spalania paliw do celów grzewczych.

Emisja liniowa związana głównie z zanieczyszczeniami pochodzącymi ze szlaków komunikacyjnych stanowi około 3,9% emisji całkowitej. Natomiast 12,7% emisji całkowitej pochodzi z działalności rolniczej. Zanieczyszczenia powstają podczas użytkowania pojazdów i maszyn rolniczych oraz ogrzewania obiektów do powietrza dostają się rozpylane pestycydy, cząstki nawozów sztucznych, produkty rozkładu materii organicznej.

Sektor energetyczny i przemysłowy stale podejmuje działania na rzecz poprawy jakości powietrza poprzez inwestycje zmierzające do poprawy efektywności energetycznej, zmniejszenia zapotrzebowania na ciepło i energię elektryczną, skutecznego działania urządzeń oczyszczających oraz wykorzystania odnawialnych źródeł energii. Dzięki licznym inwestycjom stopień redukcji zanieczyszczeń w zakładach województwa lubelskiego był stosunkowo wysoki. Wg danych GUS, ilość

zanieczyszczeń zatrzymanych w urządzeniach do ich redukcji w 2018 r. (w % zanieczyszczeń wytworzonych) wynosiła: pyłów – 98,4%, gazów – 89,9%.

Działania na rzecz poprawy jakości powietrza podejmowane są również w sektorze komunalno-bytowym oraz transportowym. Sukcesywnie prowadzone są termomodernizacje budynków, likwidowane są lokalne źródła ciepła, realizowana jest modernizacja i rozbudowa sieci ciepłej i gazowej, rośnie również wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii /OZE/. Ponadto rozwija się i unowocześnia transport zbiorowy oraz budowane są ścieżki rowerowe.

Zdecydowana większość wyprodukowanej w regionie energii elektrycznej pochodziła ze źródeł konwencjonalnych, jednak produkcja energii elektrycznej z OZE w latach 2006-2016 wzrosła z 16,9 GWh do 443 GWh. W roku 2017 nastąpił dalszy wzrost do wartości 521 GWh. Z uwagi na warunki klimatyczne (Lubelszczyzna należy do najbardziej nasłonecznionych regionów w kraju) oraz rolniczy charakter województwa, rozwój energetyki odnawialnej na terenie województwa lubelskiego nastąpił głównie w oparciu o energetykę słoneczną. Powstały instalacje fotowoltaiczne prosumenckie o mocy ok. 83,6 MWp oraz duże instalacje o mocy ok. 78 MWp. Instalacje wykorzystujące biomasę odpadową osiągnęły moc ok. 31 MW.

W województwie lubelskim największy udział w produkcji energii elektrycznej z OZE mają instalacje wykorzystujące siłę wiatru 73,3% (134,90 MW), następnie instalacje wykorzystujące energię słoneczną 16,7% (30,82 MW), instalacje na biogaz 7,8% (14,39 MW), instalacje spalające biomasę stałą 1,4% (2,60 MW) oraz elektrownie wodne 0,8% (1,4 MW). Energia elektryczna z OZE wytworzona w województwie lubelskim stanowi ok. 7,5 % energii elektrycznej zużytej ogółem w województwie.

Główny Inspektor Ochrony Środowiska, w tym Regionalny Wydział Monitoringu w Lublinie przeprowadza ocenę jakości powietrza w województwie lubelskim oraz dokonuje klasyfikacji stref dla kryterium ochrony zdrowia i ochrony roślin, dającą podstawę do zaplanowania działań naprawczych na rzecz poprawy jakości powietrza. Przeprowadzona ocena jakości powietrza za 2018 wykazała, że największym problemem w skali województwa lubelskiego są zanieczyszczenia powietrza pyłem zawieszonym oraz benzo(a)pirenem. Główną przyczyną występowania przekroczeń jest emisja z systemów indywidualnego ogrzewania budynków oraz niekorzystne warunki meteorologiczne, głównie w sezonie zimowym. Inne przyczyny występowania przekroczeń to m.in. emisja zanieczyszczeń z transportu drogowego oraz niezorganizowana emisja pyłu z dróg i terenów przemysłowych.

Odpady

Zgodnie z „Planem gospodarki odpadami dla województwa lubelskiego 2022” obszar województwa podzielony jest na 8 regionów, w których wyznaczono regionalne instalacje do przetwarzania odpadów komunalnych. Na koniec 2018 r. w regionie funkcjonowało 13 instalacji do mechaniczno-biologicznego przetwarzania niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych i wydzielenia z niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych frakcji nadających się w całości lub w części do odzysku, 11 instalacji do przetwarzania selektywnie zebranych odpadów zielonych i innych bioodpadów oraz wytwarzania z nich produktów o właściwościach nawozowych lub środków wspomagających uprawę roślin oraz 8 instalacji do składowania odpadów powstających w procesie mechaniczno-biologicznego przetwarzania zmieszanych odpadów komunalnych oraz pozostałości z sortowania odpadów komunalnych.

Według danych GUS w 2018 roku zebrano w województwie lubelskim ponad 488 tys. Mg odpadów komunalnych (267 kg/mieszkańca/rok), zauważalny jest dynamiczny wzrost masy zebranych odpadów w porównaniu do danych z lat 2016-2017. Spośród zebranych odpadów komunalnych nadal dominują odpady zbierane jako zmieszane, które w 2018 roku stanowiły 64% ogólnej masy zebranych odpadów komunalnych, znaczne zmniejszenie ilości zebranych odpadów zmieszanych wskazuje na pozytywne efekty w gospodarki odpadami. Powstawanie nowych instalacji przetwarzania odpadów i sukcesywnie wprowadzanie pojemników do selektywnej zbiórki spowodowało, że utrzymuje się wzrost udziału odpadów zebranych selektywnie. Pomimo, że wszystkie gminy województwa lubelskiego prowadziły selektywną zbiórkę odpadów komunalnych, obserwuje się nieosiągnięcie przez część z nich wymaganych poziomów ograniczenia masy odpadów komunalnych ulegających biodegradacji, przekazywanych do składowania, recyklingu i przygotowania do ponownego użycia.

Do obowiązków gminy należy utworzenie przynajmniej jednego stacjonarnego punktu selektywnego zbierania odpadów komunalnych (PSZOK), nie wszystkie gminy posiadają jednak takie punkty na swoim terenie. Dodatkowym problemem jest niska świadomość ekologiczna mieszkańców województwa, co skutkuje nielegalnym pozbywaniem się odpadów komunalnych na „dzikie wysypiska” oraz spalanie odpadów w gospodarstwach domowych.

Na terenie województwa lubelskiego w 2018 r. wytworzono 7.397,9 tys. Mg odpadów przemysłowych, co stanowi 6% całości tych odpadów wytworzonych w Polsce. Podobnie jak w latach ubiegłych najwięcej, ponad 90% odpadów przemysłowych wytworzono w powiecie łęczyńskim, a ich głównym wytwórcą był Lubelski Węgiel „BOGDANKA” S.A. Z ogółu odpadów przemysłowych 48,48% przekazano innym odbiorcom, 48,24% unieszkodliwiono przez składowanie, 3,2% poddano odzyskowi, 0,12% unieszkodliwiono w inny sposób, a 0,14% czasowo magazynowano.

Istotny problem w województwie lubelskim stanowią wyroby zawierające azbest i ich odpady, które w myśl „Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009–2032” oraz „Aktualizacji Programu usuwania wyrobów zawierających azbest dla terenu województwa lubelskiego na lata 2016-2032” należy całkowicie usunąć do 2032 r. Województwo lubelskie zajmuje drugie miejsce w kraju pod względem ilości nagromadzonych wyrobów zawierających azbest oraz pierwsze pod względem ilości azbestu w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Według danych zawartych w Bazie Azbestowej (www.bazaazbestowa.gov.pl), w województwie lubelskim zinwentaryzowano łącznie 1.252.475,698 Mg wyrobów zawierających azbest. Do lipca 2019 r. unieszkodliwianiu poddano 120.233,944 Mg odpadów azbestowych.

Nadzwyczajne zagrożenia środowiska²

- Zagrożenia naturalne – związane są ze zjawiskami meteorologicznymi i hydrologicznymi. Część obszaru województwa lubelskiego narażona jest na niebezpieczeństwo powodzi, w szczególności w dolinach rzek: Wisły, Wieprza i Bugu. Najczęściej występującymi powodziami są powodzie opadowe letnie, w tym również coraz częściej występujące powodzie spowodowane opadami nawałnymi zwiększającymi ilość ścieków deszczowych z obszarów silnie zurbanizowanych oraz terenów komunikacyjnych. Strefa klimatu umiarkowanego, w której leży Polska, jest narażona na występowanie gwałtownych zjawisk atmosferycznych związanych z ogólną cyrkulacją atmosfery, takich jak: silne wiatry lokalne, gwałtowne burze i trąby powietrzne, które przynoszą najwięcej zniszczeń. Warunki sprzyjające powstaniu tego typu zjawisk to znaczna różnica ciśnień, temperatury i wilgotności na granicy dwóch mas powietrza. Lubelszczyzna narażona jest na trąby powietrzne, które najczęściej pojawiają się w rejonie Opola i wędrują poprzez Wyżynę Małopolską i Lubelską. Województwo lubelskie znajduje się w większości na obszarze umiarkowanego zagrożenia suszą hydrologiczną (klasa II). Wzdłuż południowej i zachodniej granicy województwa oraz w centralnej jego części znajdują się obszary bardzo zagrożone suszą hydrologiczną (klasa III). Użytki rolne w centralnej i północnej części województwa w większości są ekstremalnie (klasa IV) lub silnie zagrożone (klasa III) suszą rolniczą, jedynie w południowej części województwa widoczna jest przewaga obszarów niezagrażonych suszą rolniczą (klasa I).
- Zagrożenia antropogeniczne – wynikające z działalności człowieka. Ryzyko wystąpienia poważnej awarii dotyczy w głównej mierze dystrybutorów, stacji przeładunkowych oraz firm transportujących paliwa płynne i gazowe. Do grup zakładów o podwyższonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej należą również zakłady przemysłu nawozów sztucznych, gorzelnie, zakład produkcji tworzyw sztucznych oraz zakłady przemysłu lotniczego. Rejestr potencjalnych sprawców poważnych awarii przemysłowych prowadzi WIOŚ – w 2018 r. na terenie województwa lubelskiego funkcjonowało 8 zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej oraz 12 zakładów o dużym ryzyku wystąpienia awarii przemysłowej. W roku 2018 odnotowano 8 zdarzeń o znamionach poważnej awarii przemysłowej

² Opracowano na podstawie „Projekt planu przeciwdziałania skutkom suszy maj 2020” - Państwowe Gospodarstwo Wodne Wody Polskie oraz danych WIOŚ w Lublinie

większości związanych z wyciekami substancji ropopochodnych i oleistych, a także uwolnienia par gazów używanych w procesie produkcyjnym (amoniak), a także zapylenia odpadów magazynowanych w zakładzie.

III.2. Sytuacja społeczno-gospodarcza³

Województwo lubelskie jest położone w południowo-wschodniej części Polski i zajmuje obszar 2.5122,5 km², co stanowi 8 % powierzchni całego kraju. Jest trzecim co do wielkości województwem w Polsce.

Według danych GUS w roku 2018 Lubelszczyznę zamieszkiwało 2.117,6 tys. osób, w tym 983,8 tys. w miastach i 1.133,7 tys. na wsi. Gęstość zaludnienia wynosi 84 osoby na 1 km² (w miastach 966 osób, a na wsi 47 osób) i jest niższa od przeciętnej w kraju wynoszącej 123 osoby/km².

Liczba ludności województwa z roku na rok systematycznie maleje, w porównaniu z 2017 r. liczba mieszkańców zmniejszyła się o 8,7 tys. osób. Depopulacja jest to wynikiem utrzymującego się stale ujemnego salda migracji, które występuje od połowy lat dziewięćdziesiątych XX wieku oraz ujemnego przyrostu naturalnego. Z opracowanej przez Główny Urząd Statystyczny w Warszawie „Prognozy ludności na lata 2014–2050” wynika, że tendencja ta będzie się nadal utrzymywała.

Strukturę administracyjną województwa tworzą 24 powiaty (w tym 4 powiaty grodzkie i 20 powiatów ziemskich) oraz 213 gmin (z czego 165 to gminy wiejskie, 28 gminy miejsko-wiejskie i 20 gminy miejskie).

Walory przyrodnicze i klimatyczne Lubelszczyzny sprzyjają rozwojowi turystyki i lecznictwa uzdrowiskowego. Na obszarze województwa znajdują się miejscowości turystyczne o znaczeniu międzynarodowym, takie jak Lublin, Zamość, Kazimierz Dolny, Nałęczów, Puławy, Kozłówka, Janów Podlaski. W województwie znajdują się także tereny o walorach wypoczynkowych (Pojezierze Łęczyńsko-Włodawskie, Roztocze, Puszcza Solska, Lasy Janowskie). Bardzo atrakcyjne są: dolina Wisły oraz dzika, naturalna dolina Bugu i Wieprza. W 2018 roku z dostępnej bazy noclegowej skorzystało 2.296.723 turystów, w tym 215.750 turystów zagranicznych. Osobliwy zespół klimatu lokalnego w rejonie Nałęczowa i Krasnobrodu stwarza dogodne warunki do prowadzenia działalności w zakresie lecznictwa uzdrowiskowego.

Lubelskie, to przede wszystkim region rolniczy, 70% obszaru województwa użytkowane jest rolniczo. Rozwojowi rolnictwa sprzyjają bardzo dobre warunki glebowe i klimatyczne. Ważnym działem gospodarki jest przemysł spożywczy: mleczarski, cukrowniczy, młynarski, mięsny, piwowarski i spirytusowy, a także owocowo-warzywny.

Region jest słabo uprzemysłowiony. Ważne miejsce w strukturze gospodarczej mają zasoby surowców naturalnych. W okolicach Łęcznej, Nadrybia i Stefanowa eksploatowany jest węgiel kamienny w kopalni należącej do spółki Lubelski Węgiel „BOGDANKA” S.A. Istotne znaczenie mają również surowce skalne (wapień) eksploatowane przez Cemex Polska Sp. z o.o. Zakład Cementownia Chełm. Bogactwem województwa są wody mineralne, dzięki którym rozwinęło się lecznictwo uzdrowiskowe i produkcja wód mineralnych znanych w kraju marek Nałęczowianka i Cisowianka.

Z uwagi na rodzaj występujących surowców naturalnych znaczące miejsce w gospodarce regionu zajmuje przemysł wydobywczy i materiałów budowlanych. Duże znaczenie dla regionu ma także przemysł chemiczny. Krajowym liderem rynku chemicznego są Grupa Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” S.A. w Puławach, które produkują nawozy sztuczne dla rolnictwa i różne półprodukty poszukiwane przez inne branże przemysłu.

Według rejestru REGON w 2018 r. zarejestrowanych było 180,8 tys. podmiotów gospodarczych, w przeważającej większości w sektorze prywatnym. Na przestrzeni ostatnich lat znacznie wzrosła liczba prywatnych podmiotów gospodarczych, a zmalała liczba podmiotów działających w sektorze publicznym.

Na koniec grudnia 2014 r. liczba pracujących w województwie lubelskim wyniosła 854,7 tys. osób, w porównaniu z rokiem poprzednim liczba pracujących wzrosła o 1,4%. W IV kwartale 2018 r. zbiorowość osób aktywnych zawodowo w województwie lubelskim stanowiła 5,4% ogólnej liczby osób

³ Opracowano na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Lublinie – „Sytuacja demograficzna województwa lubelskiego w 2018 r.”, „Rynek pracy w województwie lubelskim w 2018 r.”, „Rocznik statystyczny województwa lubelskiego 2019 r.”.

aktywnych zawodowo w kraju, liczba osób biernych zawodowo wyniosła natomiast 5,7% wielkości krajowej.

Pod koniec 2018 r. w województwie lubelskim zaobserwowano poprawę sytuacji na rynku pracy, w porównaniu z grudniem 2017 r. nastąpił spadek liczby zarejestrowanych bezrobotnych oraz spadek stopy bezrobocia. W końcu grudnia 2018 r. stopa bezrobocia w województwie lubelskim wyniosła 8%, jednak wciąż jest wyższa niż średnia stopa bezrobocia w kraju, która wynosi 5,8%. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w 2018 r. wynosiło ogółem 4.061,28 zł, ukształtowało się na poziomie wyższym niż rok wcześniej (o 6,2%) i ułożyło województwo na 11. miejscu w kraju. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto stanowiło 88,5% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w kraju. Najwięcej zarabiali pracujący w powiecie łęczyńskim (5.772,29 zł) i puławskim (4.708,40 zł), najniższe wynagrodzenie otrzymywali natomiast pracujący w powiecie zamojskim (3.474,14 zł) oraz łukowskim (3.578,47 zł).

Miarą aktywności gospodarczej kraju bądź regionu jest produkt krajowy brutto (PKB). W 2017 roku PKB województwa lubelskiego wyniósł 76.039 mln zł, co stanowiło 3,8% PKB kraju. Wartość produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca w województwie była niższa o 31% niż średnio w kraju.

Możliwości rozwoju gospodarczego województwa i poprawa sytuacji na rynku pracy w dużej mierze zależą od poziomu i dynamiki nakładów inwestycyjnych. W 2018 r. na inwestycje wydano ponad 11 mld zł, głównie w sektorze prywatnym.

W ostatnich latach poprawie uległa sieć połączeń komunikacyjnych. W 2018 r. długość dróg ekspresowych w województwie wynosiła 101,8 km, istnieje 93,6 km dróg publicznych o twardej nawierzchni na 100 km² powierzchni ogólnej (dla kraju wskaźnik ten wynosi 97,2 km). Słabiej rozwinięta jest sieć eksploatowanych linii kolejowych. Pod względem gęstości dróg krajowych województwo zajmuje dziesiąte miejsce, a pod względem gęstości linii kolejowych – przedostatnie miejsce.

IV. Strategia działania WFOŚiGW w Lublinie w latach 2017-2020

IV.1. Synteza strategii

Strategia działania WFOŚiGW w Lublinie na lata 2017-2020 jako cel kluczowy wskazywała poprawę stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku przy pełnym oraz zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej na ochronę środowiska i gospodarkę wodną.

Realizacja wyznaczonego celu odbywała się poprzez udzielanie wsparcia samorządom, instytucjom publicznym, przedsiębiorstwom i organizacjom społecznym w finansowaniu i wdrażaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska. Pomoc finansowa udzielana była w formie preferencyjnych pożyczek, dotacji i dopłat do oprocentowania i częściowej spłaty kapitału kredytów bankowych, jak również w formie przekazywania środków na zadania realizowane przez państwowe jednostki budżetowe za pośrednictwem rezerwy celowej budżetu państwa.

Działalność WFOŚiGW w Lublinie w latach 2017-2020 prowadzona była w ramach sześciu priorytetów środowiskowych:

1. Ochrona i zrównoważone gospodarowanie wodami – osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego i chemicznego wód powierzchniowych, dobrego stanu ilościowego i chemicznego wód podziemnych oraz oszczędne gospodarowanie tymi zasobami;
2. Racjonalne gospodarowanie odpadami i ochrona powierzchni ziemi – racjonalne zagospodarowanie odpadów, zwiększenie udziału odzysku i wyeliminowanie praktyk nielegalnego składowania odpadów;
3. Ochrona atmosfery – poprawa jakości powietrza do poziomów wymaganych przepisami prawa, spełnienie standardów emisyjnych z instalacji oraz promocja wykorzystania odnawialnych źródeł energii;
4. Ochrona różnorodności biologicznej i funkcji ekosystemów – utrzymanie i przywracanie do właściwego stanu zasobów przyrody stanowiących dziedzictwo regionu;

5. Edukacja ekologiczna – podniesienie świadomości ekologicznej społeczeństwa oraz kreowanie postaw, przekonań i systemów wartości sprzyjających zachowaniu różnorodności biologicznej z myślą o utrzymaniu wysokiej jakości środowiska;
6. Monitoring środowiska i bezpieczeństwo ekologiczne – uzyskanie kompleksowych informacji o stanie środowiska w województwie lubelskim, a także przeciwdziałanie klęskom żywiołowym i likwidacja ich skutków dla środowiska oraz zapobieganie i likwidacja poważnych awarii i ich skutków.

Wspólne dla powyższych priorytetów środowiskowych były cele horyzontalne:

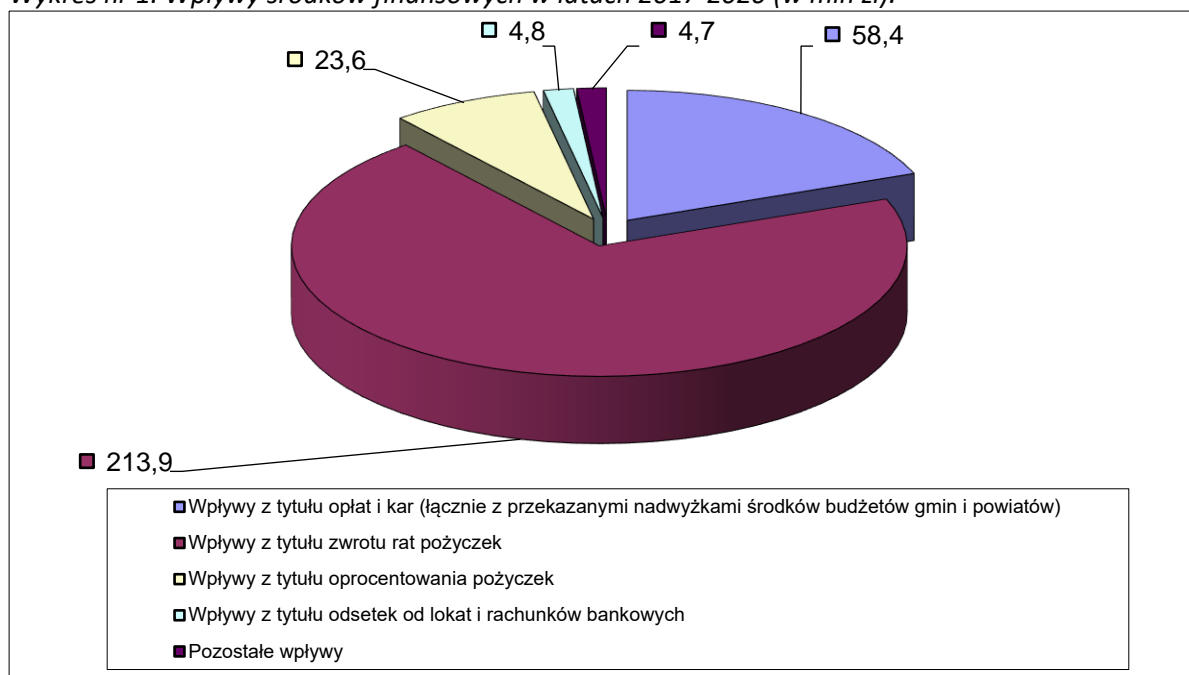
- poprawa stanu środowiska poprzez wsparcie realizacji zobowiązań środowiskowych, w szczególności wynikających z prawa Unii Europejskiej;
- pełne wykorzystanie środków pochodzących z Unii Europejskiej niepodlegających zwrotowi przeznaczonych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną;
- wdrażanie innowacji z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej;
- poprawa efektywności energetycznej i zwiększenie wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych,
- gospodarka o obiegu zamkniętym;
- niska emisyjność produkcji i usług oraz gospodarstw domowych;
- tworzenie warunków do powstawania „zielonych” miejsc pracy;
- rozwój nowych technik i technologii służących między innymi racjonalnej gospodarce zasobami naturalnymi, zapobieganiu powstawania lub ograniczeniu emisji zanieczyszczeń do środowiska;
- edukacja na rzecz zrównoważonego rozwoju;
- zrównoważone, efektywne korzystanie z zasobów, w tym z surowców pierwotnych.

IV.2. Wsparcie w latach 2017-2020

Wielkość środków finansowych, jaka może być przeznaczona na cele ustawowe Funduszu uzależniona jest od stanu funduszu własnego. W okresie od 1 stycznia 2017 r. do 31 grudnia 2019 r. fundusz własny wzrósł o 3,5 mln zł i wyniósł 249 mln zł na koniec 2019 r. Przewidywana wielkość na koniec 2020 r. to 232,9 mln zł. Zmniejszenie funduszu własnego powstało w wyniku zmniejszenia wpływów z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska.

Do źródeł wpływów środków finansowych należą: zwroty rat pożyczek i kredytów, wpływy z tytułu opłat za korzystanie ze środowiska i kar administracyjnych, wpływy z tytułu odsetek od pożyczek i oprocentowania środków pieniężnych na rachunkach bankowych. Strukturę i wielkość tych wpływów przedstawia poniższy wykres.

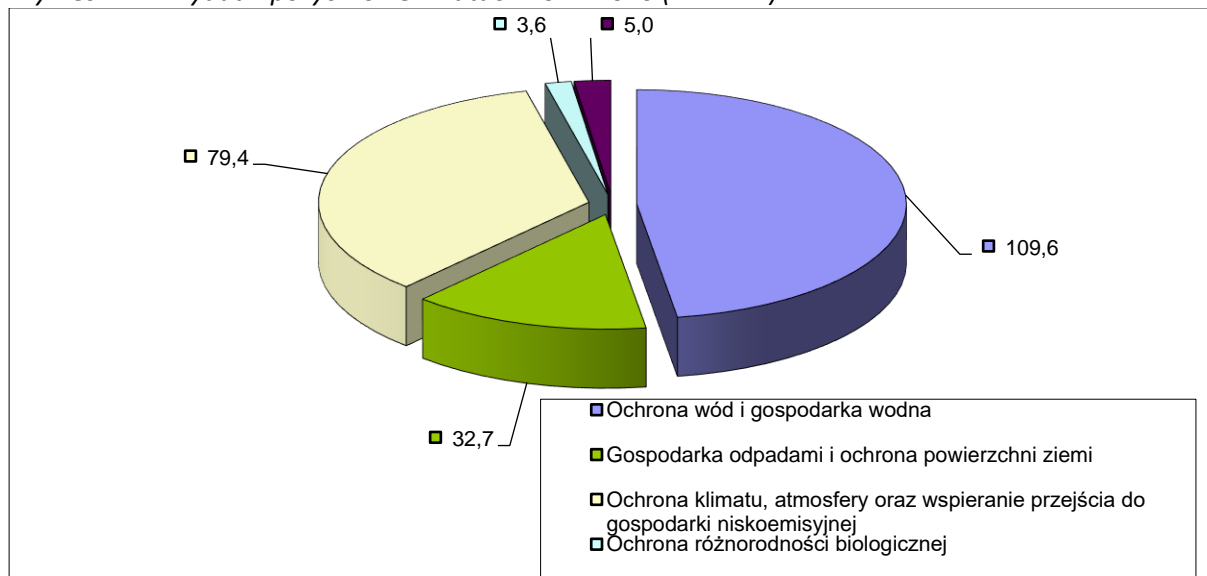
Wykres nr 1. Wpływy środków finansowych w latach 2017-2020 (w mln zł).



Wpływy ogółem w latach 2017-2020 wyniosą 305,4 mln zł, z czego z tytułu zwrotu rat pożyczek stanowią ponad 70 %, z tytułu opłat i kar 19,2%, z tytułu oprocentowania pożyczek 7,7%, z tytułu odsetek od lokat 1,6% oraz pozostałe wpływy 1,5%.

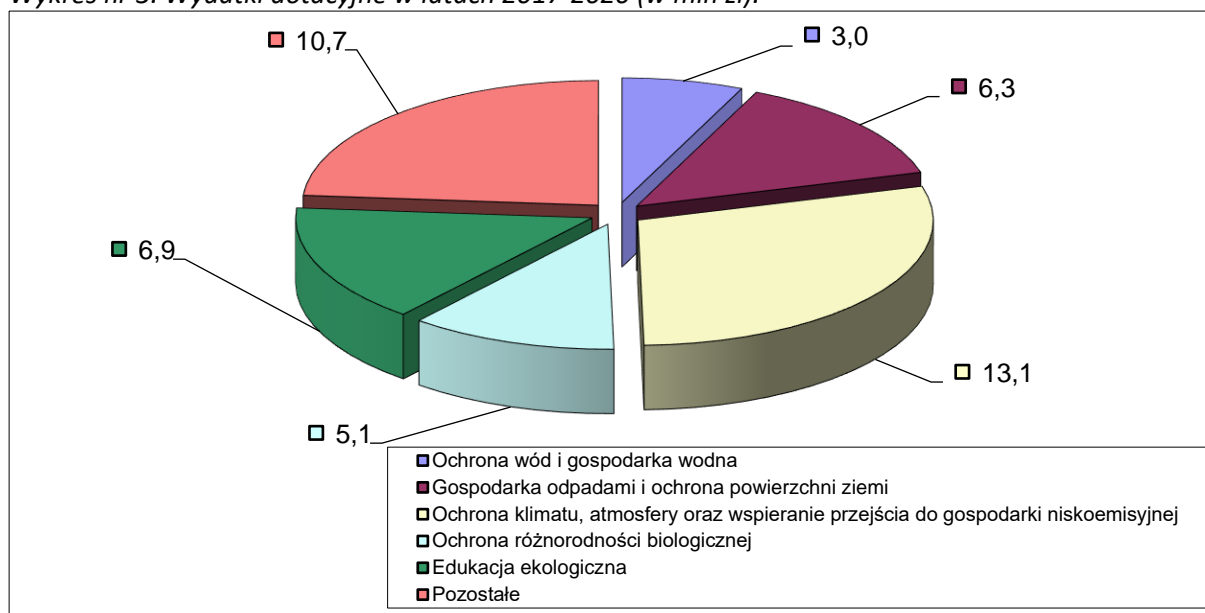
Realizacja wydatków ustawowych Funduszu dokonywana jest głównie w formie pożyczkowej i dotacyjnej, co przedstawiają poniższe wykresy.

Wykres nr 2. Wydatki pożyczkowe w latach 2017-2020 (w mln zł).



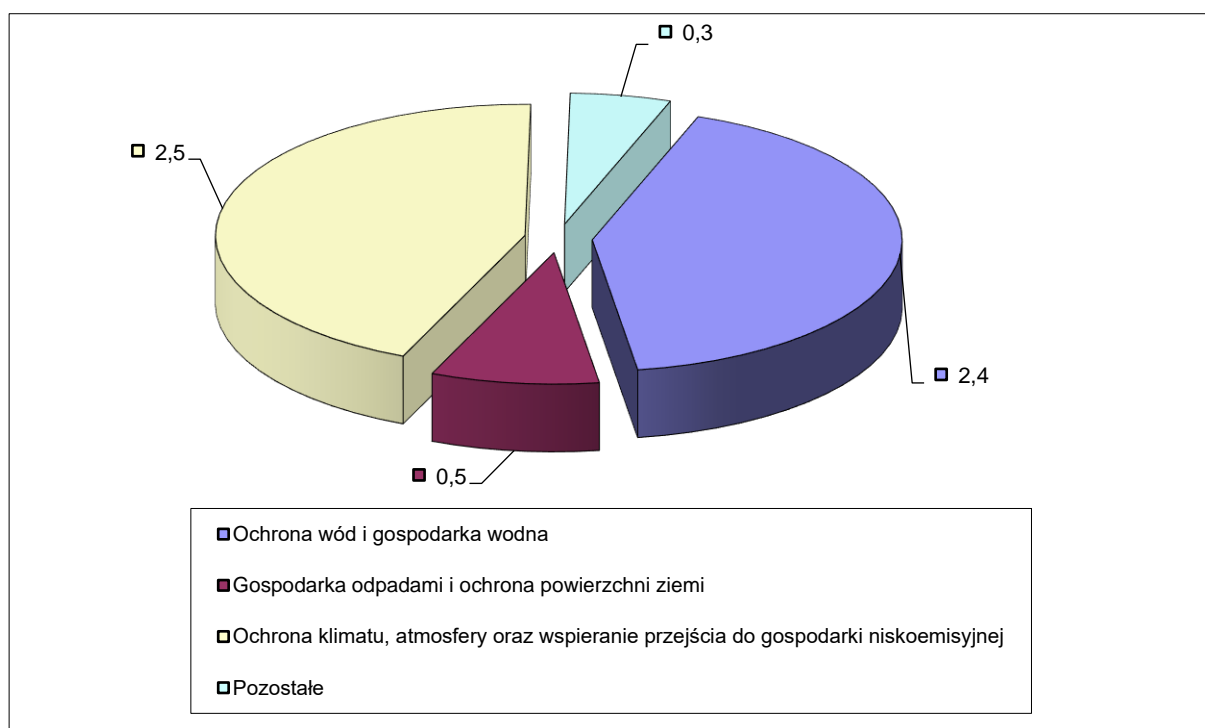
Z ogólnej kwoty wypłaconych pożyczek w latach 2017-2020 w wysokości 230,3 mln zł wydatki na ochronę wód i gospodarkę wodną stanowią 47,6%, na ochronę atmosfery i klimatu przeznaczane jest 34,5%, na gospodarkę odpadami i ochronę powierzchni ziemi 14,2%, na pozostałe dziedziny 3,7%.

Wykres nr 3. Wydatki dotacyjne w latach 2017-2020 (w mln zł).



Wydatki dotacyjne w latach 2017-2020 w wysokości 45,1 mln zł przeznaczone zostały na ochronę wód i gospodarkę wodną w 6,7%, na gospodarkę odpadami i ochronę powierzchni ziemi w 14,0%, na ochronę atmosfery w 29,0%, na ochronę różnorodności biologicznej w 11,3%, na edukację ekologiczną w 15,3% oraz pozostałe dziedziny (w tym monitoring środowiska i przeciwdziałanie awariom i zagrożeniom środowiska) w 23,7%.

Wykres nr 4. Umorzenia w latach 2017-2020 (w mln zł).



Umorzenia pożyczek są znaczącą formą działalności ustawowej Funduszu. W latach 2017-2020 wyniosą one 5,7 mln zł, z czego na ochronę wód i gospodarkę wodną 42,1%, na ochronę atmosfery i klimatu 43,9%, na gospodarkę odpadami i ochronę powierzchni ziemi 8,8%, na pozostałe dziedziny 5,2%.

Wszystkie sfinansowane projekty były odpowiedzią na potrzeby środowiskowe zgłaszane przez beneficjentów oraz formułowane w wojewódzkich programach, planach i innych dokumentach strategicznych dotyczących ochrony środowiska. Większość obszarów finansowania nie straciła na swej aktualności i wymaga dalszego systematycznego wspierania finansowego ze środków WFOŚiGW w Lublinie.

V. Cel generalny, misja i priorytety działalności WFOŚiGW w Lublinie w latach 2021-2024

V.1. Cel generalny

Celem generalnym WFOŚiGW w Lublinie jest poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez stabilne, skuteczne i efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku oraz działania na rzecz transformacji do gospodarki zeroemisyjnej przy pełnym oraz zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej i innych środków zagranicznych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną

V.2. Misja

Skuteczne wspieranie działań na rzecz środowiska i transformacji do gospodarki zeroemisyjnej ze szczególnym uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju, dbając o jak najlepszy efekt środowiskowy z udzielonego dofinansowania

WFOŚiGW w Lublinie swoją misję będzie realizował poprzez udzielanie wsparcia samorządom, instytucjom publicznym, przedsiębiorstwom, organizacjom społecznym i osobom fizycznym w finansowaniu i wdrażaniu przedsięwzięć służących ochronie środowiska. Głównym instrumentem wsparcia będą preferencyjne pożyczki. Pomoc finansowa udzielana będzie również w formie dotacji, nagród za działalność na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej, jak również w formie przekazywania środków na zadania realizowane przez państwowe jednostki budżetowe za pośrednictwem rezerwy celowej budżetu państwa. Preferencje uzyskują przedsięwzięcia:

- o jak największych efektach środowiskowych w relacji do nakładów – z uwzględnieniem efektów skali oraz efektów synergii wynikających np. z zestawienia technologii komplementarnych poprawiających rachunek ekonomiczny inwestycji, m.in. z wykorzystaniem energii odpadowej, odnawialnych źródeł energii związanych z odzyskiem energetycznym i/lub unieszkodliwianiem odpadów, odnawialnych źródeł energii wykorzystujących lokalne zasoby w celu zmniejszenia emisji do środowiska wynikającej z transportu;
- o jak najszybszych efektach środowiskowych w relacji do nakładów – aspekt czasu ma znaczenie krytyczne w szczególności w kontekście pilności problemów wynikających z przyspieszających zmian klimatycznych, uzasadnione jest wsparcie rozwiązań wyspowych o mniejszej skali, ale podlegających w perspektywie sieciowaniu, w dziedzinach takich jak np. retencja, kanalizacja wyspowa, gazyfikacja wyspowa, rozproszone źródła energii umiejscowione blisko odbiorców;
- niosące skutki synergiczne z politykami publicznymi innymi niż polityki ochrony środowiska i gospodarki wodnej tj. w szczególności w zakresie zdrowia, rozwoju, energii i bezpieczeństwa energetycznego, rolnictwa i bezpieczeństwa żywnościowego.

V.3. Priorytety i kierunki działań przewidzianych do wsparcia finansowego

Merytoryczne ramy działalności WFOŚiGW w Lublinie w latach 2021-2024 będą wyznaczać następujące priorytety środowiskowe:

1. Kształtowanie świadomości i kultury prośrodowiskowej;
2. Ochrona przyrody i adaptacja do zmian klimatu;
3. Ochrona powietrza, ziemi i wody;
4. Budowanie gospodarki o obiegu zamkniętym;
5. Zintegrowanie działań na rzecz ochrony środowiska.

Wspólne dla powyższych priorytetów środowiskowych będą cele horyzontalne:

- poprawa stanu środowiska poprzez wsparcie realizacji zobowiązań środowiskowych;
- pełna absorpcja bezzwrotnych środków pochodzących z UE i innych środków zagranicznych;
- wdrażanie innowacyjnych technologii środowiskowych.

V.3.1. Priorytet 1 – Kształtowanie świadomości i kultury prośrodowiskowej

Podnoszenie poziomu świadomości ekologicznej i kształtowanie postaw prośrodowiskowych mieszkańców województwa lubelskiego ma kluczowe znaczenie dla osiągnięcia wszystkich celów Strategii. Kształtowanie i wzmacnianie świadomości i kultury prośrodowiskowej jest ściśle związane z prezentowanym przez społeczeństwo poziomem kompetencji ekologicznych (tj. wiedzą o środowisku, praktycznymi umiejętnościami oraz proekologiczną motywacją do zmiany postaw i codziennych zachowań). Umiejętna, prowadzona od najmłodszych lat edukacja ekologiczna jest jednym z najistotniejszych czynników pozytywnie wpływających na aktualny i przyszły stan zasobów naturalnych (m.in. powietrza, wody, gleby, różnorodności biologicznej) oraz na jakość otaczającego środowiska (m.in. w związku z obszarami: gospodarowania odpadami, efektywności energetycznej oraz adaptacji do zachodzących zmian klimatu).

Cele szczegółowe:

- **Promowanie działań prośrodowiskowych i kultury dbałości o środowisko**

Działania związane z tym celem powinny koncentrować się na promocji działań prośrodowiskowych, kultury dbałości o środowisko, w szczególności podkreślających wagę podejmowania decyzji konsumenckich z uwzględnieniem potrzeby ochrony zasobów środowiska i związek między kulturą dbałości o środowisko a stylem zdrowego trybu życia.

- **Popularyzacja zagadnień związanych z wykorzystaniem energii odnawialnej, efektywności energetycznej i gospodarki niskoemisyjnej**

Cel koncentruje się na wsparciu przedsięwzięć edukacyjnych z zakresu popularyzacji zagadnień dotyczących wykorzystania energii odnawialnej, a także efektywności energetycznej i gospodarki niskoemisyjnej, w tym modelowych rozwiązań technologicznych.

- **Zwiększenie świadomości społecznej z zakresu gospodarki odpadami**

Cel zostanie osiągnięty dzięki realizacji przedsięwzięć edukacyjnych skierowanych głównie do dzieci i młodzieży szkolnej, w szczególności dotyczących właściwego postępowania z odpadami i zapobieganiu wytwarzania odpadów, racjonalnego gospodarowania wodą, ochrony powietrza oraz ochrony przyrody.

- **Promowanie rolnictwa ekologicznego**

Działania związane z tym celem powinny koncentrować się na wsparciu przedsięwzięć edukacyjnych i kulturalnych z zakresu rolnictwa ekologicznego, upowszechniania zasad dobrej praktyki rolniczej i metod oraz celów produkcji rolniczej metodami ekologicznymi.

- **Kształtowanie świadomości z zakresu ochrony przyrody, w tym gatunków zagrożonych wyginięciem i potrzeby ograniczania gatunków inwazyjnych**

Cel koncentruje się na wsparciu:

- przedsięwzięć dotyczących poprawy infrastruktury służącej edukacji dzieci i młodzieży szkolnej w dziedzinie nauk o przyrodzie i środowisku, w tym wyposażenie pracowni szkolnych, tworzenie miniogrodów botanicznych i miniarboretów przy placówkach, w których prowadzona jest edukacja ekologiczna, a także tworzenie i rozwój ścieżek dydaktycznych, przyrodniczych i ekologicznych;
- przedsięwzięć z zakresu edukacji ekologicznej parków narodowych, parków krajobrazowych, muzeów, ogrodów zoologicznych i ogrodów botanicznych i innych instytucji ochrony przyrody, edukacji ekologicznej i instytucji kultury, występujących samodzielnie, a także w partnerstwie, w tym z jednostkami samorządu terytorialnego, przy zachowaniu zasady zrównoważonej koncentracji pomocy.

Kierunki działań przewidzianych do wsparcia finansowego:

- kampanie i akcje edukacyjno-informacyjne;
- przedsięwzięcia upowszechniające wiedzę ekologiczną, w szczególności organizacja olimpiad, konkursów, warsztatów ekologicznych, wystaw, wydarzeń, konferencji;
- konferencje o znaczeniu wojewódzkim z zakresu ochrony środowiska i zrównoważonego rozwoju;
- tworzenie ścieżek przyrodniczo-dydaktycznych;
- oznakowanie obszarów chronionych zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. z 2020 r. poz. 55 z późn. zm.);
- wydawnictwa propagujące ochronę środowiska oraz walory przyrodnicze województwa lubelskiego;
- infrastruktura służąca edukacji dzieci i młodzieży szkolnej w dziedzinie nauk o przyrodzie i środowisku.

V.3.2. Priorytet 2 – Ochrona przyrody i adaptacja do zmian klimatu

Głównym celem realizowanym w tym obszarze jest utrzymanie i przywracanie do właściwego stanu zasobów przyrody, stanowiących dziedzictwo przyrodnicze województwa lubelskiego. Przedmiotem wsparcia jest zapobieganie negatywnym zjawiskom rozwoju cywilizacyjnego poprzez czynną ochronę przyrody i działania zmierzające do ograniczenia degradacji środowiska naturalnego oraz strat zasobów różnorodności biologicznej. Z uwagi na przyspieszającą eutrofizację i degradację wód oraz zagrożenie bioróżnorodności wskutek oddziaływania rolnictwa przemysłowego i niewłaściwych praktyk rolniczych niezbędne jest wspieranie i promowanie rolnictwa ekologicznego. W ramach tego priorytetu wspierana będzie również adaptacja do zmian klimatu poprzez zapewnienie zrównoważonego gospodarowania zasobami środowiska oraz efektywnego funkcjonowania gospodarki i społeczeństwa w warunkach zmian klimatu. Zakres zaplanowanych zadań obejmuje monitoring środowiska, przeciwdziałanie klęskom żywiołowymi, likwidację ich skutków dla środowiska oraz zapobieganie i likwidację poważnych awarii i ich skutków. Województwo lubelskie jest narażone na katastrofalne skutki zarówno powodzi, jak i suszy hydrologicznych, co wymusza wprowadzenie skutecznych metod i form ochrony.

Cele szczegółowe:

- **Zachowanie różnorodności biologicznej**

Cel koncentruje się na wsparciu:

- przedsięwzięć służących zachowaniu różnorodności biologicznej poprzez ochronę cennych siedlisk przyrodniczych, w szczególności w parkach narodowych i w innych formach obszarowych ochrony

przyrody, a także w formach obiektowych ochrony przyrody obejmujących zarówno twory przyrody żywej jak i nieożywionej;

- działań z zakresu ochrony i naprawy ekosystemów oraz korytarzy ekologicznych;
- przedsięwzięć z zakresu ochrony zagrożonych i chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów obejmującej gatunki oraz siedliska i ostoje roślin, zwierząt i grzybów;
- przedsięwzięć związanych z rehabilitacją zwierząt dziko żyjących i wsparciem funkcjonowania ośrodków rehabilitacji zwierząt;
- przedsięwzięć mających na celu zwalczanie gatunków inwazyjnych;
- przedsięwzięć dotyczących utrzymania lub zwiększania terenów zieleni, w szczególności parków i ogrodów zabytkowych, pielęgnacji i leczenia drzewostanu, nasadzenia drzew, krzewów i innej roślinności zielonej;
- prowadzenia monitoringu przyrodniczego.

• **Ograniczenie negatywnego wpływu rozwoju cywilizacyjnego na środowisko przyrodnicze**

Cel koncentruje się na wsparciu:

- przedsięwzięć mających na celu ograniczenie antropopresji na gatunki i siedliska poprzez optymalne ukierunkowanie ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo, w szczególności z wykorzystaniem nowoczesnych narzędzi komunikacji i informacji;
- przedsięwzięć z zakresu rozwoju rolnictwa ekologicznego, w szczególności prowadzenie gospodarstw rolnych produkujących metodami ekologicznymi na terenie obszarowych form ochrony przyrody lub w ich otulinie;
- przedsięwzięć z zakresu usuwania skutków zanieczyszczenia środowiska przyrodniczego, w przypadku gdy nie można ustalić podmiotu za nie odpowiedzialnego, w tym likwidacja nielegalnych składowisk odpadów, w szczególności na obszarach leśnych i innych cennych przyrodniczo;
- przedsięwzięć z zakresu ochrony i rozwoju ekosystemów obszarów zurbanizowanych;
- działań ukierunkowanych na ograniczenie negatywnego wpływu hałasu i drgań na środowisko.

• **Adaptacja do zmian klimatu**

Działania związane z tym celem powinny koncentrować się na:

- wzmocnieniu systemu ochrony ludzi przez zagrożeniami związanymi ze zmianami klimatu poprzez m.in. wspieranie różnorodnych działań zarówno prewencyjnych jak i pomocowych niwelujących skutki już powstałych zagrożeń. Działania zapobiegawcze obejmują budowę bądź modernizację infrastruktury przeciwdziałającej skutkom zagrożeń naturalnych tj.: susza, powódź;
- osiągnięciu celów środowiskowych określonych w obowiązujących planach gospodarowania wodami w obszarze dorzeczy oraz w planie przeciwdziałania skutkom suszy poprzez m.in. wspieranie działań przewidzianych do realizacji zgodnie z tymi planami;
- wzroście możliwości retencjonowania wody poprzez m.in. zachowanie naturalnych warunków hydrologicznych na terenach podmokłych, w dolinach rzek i jezior poprzez wspieranie działań ochronnych naturalnych ekosystemów, zwiększeniu naturalnej retencji wód poprzez wspieranie prac odtworzeniowych naturalnych ekosystemów, w których występuje retencja wody oraz zwiększenie pojemności sztucznej małej retencji wód śródlądowych poprzez wspieranie budowy i modernizacji obiektów małej retencji wodnej na istniejących już progach piętrzących, zwłaszcza w powiązaniu z wykorzystaniem energii wody;
- wzroście możliwości oszczędzania wody poprzez m.in. wspieranie stosowania technologii zmniejszających zużycie wody w przemyśle oraz stosowania technologii wykorzystujących wody opadowe;
- zwiększeniu powierzchni lasów i terenów zieleni pełniących funkcje publiczne poprzez m.in. wspieranie realizacji zadań związanych ze zwiększaniem lesistości oraz zapobieganiem i likwidacją szkód w lasach spowodowanych przez czynniki biotyczne i abiotyczne oraz tworzeniem nowych

parków, zieleńców i innych terenów zieleni oraz zwiększaniem powierzchni już istniejących terenów zieleni;

- utrzymaniu i rozwoju niebiesko-zielonej infrastruktury;
- prowadzenia monitoringu środowiska.

• **Zapobieganie nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska**

Cel zostanie osiągnięty dzięki realizacji przedsięwzięć z zakresu zapobiegania nadzwyczajnym zagrożeniom środowiska, w tym poważnym awariom, a także likwidacji ich skutków, w szczególności wsparcie Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego w zakresie ratownictwa chemicznego i ekologicznego, doposażenie w sprzęt i środki techniczne jednostek Państwowej Straży Pożarnej i Ochotniczych Straży Pożarnych oraz innych służb realizujących zadania w zakresie ochrony środowiska, w szczególności ochrony przeciwpożarowej w lasach.

V.3.3. Priorytet 3 – Ochrona powietrza, powierzchni ziemi i wody

Głównym celem w tym obszarze jest poprawa jakości powietrza w szczególności poprzez transformację energetyczną województwa lubelskiego w kierunku odnawialnych źródeł energii. Realizacja tego celu polegać będzie na udostępnianiu środków, przy pomocy których wykonywane będą zadania służące zmniejszeniu emisji zanieczyszczeń do środowiska, poprawie efektywności energetycznej i zwiększaniu udziału energii odnawialnej w zużyciu energii końcowej. Interwencje WFOŚiGW w Lublinie w tym obszarze będą również koncentrowały się na ochronie gleb na terenach rolnych, ograniczeniu negatywnego oddziaływania procesów gospodarczych na środowisko glebowe, rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych, likwidacji dzikich wysypisk, utylizacji odpadów niebezpiecznych oraz rekultywacji składowisk odpadów komunalnych. Istotnym celem realizowanym w ramach tego Priorytetu jest również osiągnięcie dobrego stanu ekologicznego i chemicznego wód powierzchniowych, dobrego stanu ilościowego i chemicznego wód podziemnych oraz oszczędne gospodarowanie tymi zasobami.

Cele szczegółowe:

• **Transformacja energetyczna gospodarki**

Działania związane z tym celem zostaną skoncentrowane na wspieraniu przedsięwzięć:

- zwiększających udział energii elektrycznej pochodzącej ze źródeł odnawialnych, w szczególności ze źródeł rozproszonych;
- dotyczących budowy, rozwoju i modernizacji systemów kogeneracji wysokosprawnej; w szczególności z wykorzystaniem biomasy pochodzącej z lokalnych zasobów;
- dotyczących budowy, rozwoju i modernizacji lokalnych sieci ciepłowniczych;
- zmniejszających zużycie energii w przedsiębiorstwach;
- zmniejszających emisję gazów cieplarnianych w sektorze energetycznym.

• **Poprawa jakości powietrza**

Cel koncentruje się na wsparciu przedsięwzięć:

- zmniejszających emisję zanieczyszczeń do powietrza takich jak: pyły, tlenki azotu, dwutlenek siarki i benzo(a)piren oraz zmniejszających emisję gazów cieplarnianych, w szczególności przedsięwzięć służących ograniczaniu i unikaniu emisji powierzchniowej, zakupu i wyposażenia przyjaznych środowisku pojazdów służących wykonywaniu działań na rzecz ochrony środowiska oraz przedsięwzięć służących ograniczaniu i unikaniu emisji liniowej, w szczególności rozwój transportu bezemisyjnego;

- ograniczających energochłonność w przemyśle, w gospodarstwach domowych i sektorze publicznym, w szczególności w budownictwie, w tym wspieranie budownictwa niskoenergetycznego oraz systemów magazynowania energii;
- w zakresie wymiany lub budowy energooszczędnego oświetlenia drogowego.

- **Ochrona powierzchni ziemi**

Realizacja tego celu skupi się przede wszystkim na przywracaniu wartości użytkowych lub przyrodniczych terenom zniszczonym przez działalność człowieka (regeneracja, rekultywacja i poddanie zabiegom ochronnym). Działania w tym obszarze będą również ukierunkowane na wsparcie przedsięwzięć związanych z usuwaniem i unieszkodliwianiem odpadów lub skutków niekontrolowanego rozprzestrzeniania się odpadów, w szczególności odpadów niebezpiecznych.

- **Redukcja zanieczyszczeń i zmniejszenie zużycia wody**

Cel koncentruje się na wsparciu przedsięwzięć:

- dotyczących budowy, rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków oraz budowy kanalizacji sanitarnej zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych;
- dotyczących systemowych rozwiązań gospodarki wodno-ściekowej na terenach o zabudowie rozproszonej, w szczególności budowy, rozwoju i modernizacji lokalnych sieci kanalizacyjnych, w szczególności na terenach poza aglomeracjami ujętymi w Krajowym Programie Oczyszczania Ścieków Komunalnych, z możliwością realizacji zadań dotyczących zaopatrzenia w wodę jako elementu uzupełniającego;
- mających na celu zmniejszenie zużycia wody i emisji ścieków w przemyśle, a także budowa zakładowych oczyszczalni/podczyszczalni ścieków przemysłowych;
- dotyczących budowy, rozwoju i modernizacji infrastruktury zagospodarowania komunalnych osadów ściekowych.

W szczególności wspierane będą przedsięwzięcia z zastosowaniem innowacyjnych technologii w zakresie oczyszczania ścieków z zanieczyszczeń problematycznych takich jak np. mikroplastyki, farmaceutyki, mikrozanieczyszczenia, itp.

V.3.4. Priorytet 4 – Budowanie gospodarki o obiegu zamkniętym

Głównym celem w ramach tego priorytetu jest finansowanie przedsięwzięć wpisujących się w proces wdrażania gospodarki o obiegu zamkniętym. Obejmie ono zarówno ograniczenie negatywnego oddziaływania na środowisko wytwarzanych produktów zmierzające do racjonalnego wykorzystania zasobów, jak również zminimalizowanie ilości wytwarzanych odpadów.

Cele szczegółowe:

- **Zapobieganie powstawaniu odpadów**

Cel koncentruje się na wsparciu przedsięwzięć:

- dotyczących rodzajów działalności związanych z zapobieganiem powstawaniu odpadów;
- wdrażających innowacyjne technologie małoodpadowe;
- dotyczących napraw i ponownego użycia produktów lub części produktów niebędących odpadami.

- **Przekształcanie odpadów w zasoby surowców i racjonalne wykorzystanie tych zasobów**

Cel koncentruje się na wsparciu przedsięwzięć:

- dotyczących selektywnego zbierania odpadów, w taki sposób, aby mogły one zostać w możliwie najbardziej efektywny sposób poddane recyklingowi;

- zwiększających udział recyklingu lub innych procesów odzysku poszczególnych rodzajów odpadów, w tym wykorzystania odpadów w procesach produkcji i odzysku energii, w szczególności w miejscu wytworzenia.

V.3.5. Priorytet 5 – Zintegrowanie działań na rzecz ochrony środowiska

Działalność WFOŚiGW w Lublinie w tym obszarze będzie koncentrowała się przede wszystkim na zapewnieniu synergii działań na rzecz pełnej absorpcji bezzwrotnych/preferencyjnych środków zagranicznych, realizacji wspólnej z NFOŚiGW programów o zasięgu ogólnokrajowym oraz wspieraniu i popularyzacji innowacyjnych rozwiązań na rzecz ochrony środowiska, w szczególności zagadnień związanych z wykorzystaniem energii odnawialnej.

Cele szczegółowe:

- **Pełne wykorzystanie środków pochodzących z UE i innych środków zagranicznych**

Cel zostanie zrealizowany poprzez zaangażowanie WFOŚiGW w Lublinie w procesie identyfikowania obszarów ochrony środowiska i gospodarki wodnej w ramach nowej perspektywy finansowej UE, w szczególności w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko, Regionalnego Programu Operacyjnego, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Istotne jest włączanie się bezpośrednio lub pośrednio w proces wdrażania działań finansowanych ze środków zewnętrznych. WFOŚiGW w Lublinie zapewni pomoc potencjalnym beneficjentom w aplikowaniu o wsparcie, m.in. poprzez udzielanie preferencyjnych pożyczek na wkład własny lub zachowanie płynności finansowej. W tym celu niezbędne jest upraszczanie procedur i stosowanie adekwatnych standardów aplikacyjnych w zakresie prefinansowania i współfinansowania przedsięwzięć.

- **Realizacja wsparcia przedsięwzięć na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej w województwie lubelskim w ramach wspólnych działań Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej o zasięgu ponadregionalnym**

Cel koncentruje się na wsparciu przedsięwzięć realizowanych na obszarze województwa lubelskiego w ramach programów o zasięgu ogólnokrajowym. Doświadczenie w realizacji programów wspólnych pokazuje, że dzięki współdziałaniu Funduszy osiągnane są większe efekty ekologiczne.

W perspektywie 2021-2024 WFOŚiGW w Lublinie planuje kontynuację realizacji wspólnych programów oraz uczestniczenie w procesie identyfikowania nowych obszarów ochrony środowiska i gospodarki wodnej, które mogą być wspierane w ramach programów o zasięgu ogólnokrajowym. W celu wywołania jeszcze większego efektu synergii i skali niezbędne jest usprawnienie procesu wymiany informacji i dobrych praktyk pomiędzy NFOŚiGW i wojewódzkimi funduszami oraz wspólne prowadzenie działań informacyjno-promocyjnych.

- **Rozwój i wdrażanie innowacyjnych technologii środowiskowych**

Cel będzie realizowany poprzez popularyzację innowacyjnych rozwiązań w zakresie ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz modelowych rozwiązań technologicznych, m.in. w zakresie wykorzystania energii odnawialnej, a także technologii małoodpadowych i racjonalizujących gospodarkę wodną. Istotne jest promowanie rozwiązań ukierunkowanych na najbardziej efektywne osiągnięcie efektów środowiskowych w relacji do nakładów.

VI. Wskaźniki i efekty ekologiczne

VI.1. Priorytet 1 – Kształtowanie świadomości i kultury prośrodowiskowej

Głównymi miernikami efektów ekologicznych w tym priorytecie będą:

- liczba uczestników objętych projektami edukacyjnymi – os.;
- liczba zrealizowanych kampanii i przedsięwzięć upowszechniających wiedzę z zakresu edukacji ekologicznej – szt.;
- nakład wydawnictw – szt.;
- liczba sprzętu edukacyjnego – szt.;
- liczba wyemitowanych audycji radiowych, telewizyjnych lub internetowych – szt.;
- długość ścieżki dydaktycznej, rowerowej, szlaku z informacjami edukacyjnymi – km;
- liczba szkoleń, konferencji, seminariów i innych wydarzeń edukacji edukacyjnej – szt.

VI.2. Priorytet 2 – Ochrona przyrody i adaptacja do zmian klimatu

Dla przedsięwzięć związanych z realizacją celów priorytetu będą obowiązywały niżej wymienione główne wskaźniki określające efekt ekologiczny:

- powierzchnia obszarów, na których przywrócono lub zapewniono ochronę właściwego stanu ekosystemów – ha;
- liczba zachowanych, utrzymanych lub zwiększonych gatunków, w szczególności chronionych lub zagrożonych (umieszczonych z czerwonych księgach) – szt.;
- liczba leczonych, poddanych konserwacji i pielęgnacji drzew – szt.;
- powierzchnia objętych zabiegami pielęgnacyjnymi parków wiejskich i innych parków objętych ochroną konserwatora zabytków – ha;
- restytucja lub reintrodukcja rodzimych gatunków – szt.;
- inwentaryzacja zasobów przyrodniczych – ha;
- nasadzenia drzew, krzewów i innych roślin zielonych – szt. lub ha;
- przebudowa drzewostanów uszkodzonych w wyniku zanieczyszczeń powietrza oraz klęsk żywiołowych – ha lub szt.;
- zwalczanie gatunków inwazyjnych – szt. lub ha;
- liczba nowych lub zmodernizowanych stanowisk pomiarowych i innych narzędzi w zakresie monitoringu przyrodniczego – szt.;
- liczba opracowanych raportów, ocen, ekspertyz dotyczących monitoringu środowiska – szt.;
- liczba ludności objętej środkami ochrony przed powodzią i suszą oraz innych obiektów służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej – os.;
- liczba wybudowanych i zmodernizowanych obiektów ochrony przed powodzią i suszą oraz innych obiektów służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej – szt.;
- wybudowane i zmodernizowane obiekty ochrony przed powodzią i suszą oraz innych obiektów służących ochronie środowiska i gospodarce wodnej – ha;
- liczba specjalistycznego sprzętu niezbędnego do skutecznego prowadzenia akcji ratowniczych i usuwania skutków zagrożeń – dla działań polegających na zapobieganiu oraz likwidacji poważnych awarii i ich skutków dla środowiska – szt.;
- liczba narzędzi niezbędnych do analizowania, prognozowania i skutecznego reagowania na zagrożenia ochrony środowiska – szt.

VI.3. Priorytet 3 – Ochrona powietrza, powierzchni ziemi i wody

W priorytecie ochrony atmosfery i wody podstawowymi miernikami efektów ekologicznych będą:

- liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonego oczyszczania ścieków – RLM;
- liczba zmodernizowanych i wybudowanych oczyszczalni ścieków – szt.;
- przepustowość urządzeń/obiektów poddanych modernizacji – RLM;
- wzrost przepustowości oczyszczalni ścieków – tys. m³/d;
- ilość zagospodarowanych osadów ściekowych Mg_{s.m.}/rok;
- długość kanalizacji sanitarnej lub długość modernizowanej kanalizacji sanitarnej – km;
- długość sieci wodociągowej lub długość modernizowanej sieci wodociągowej – km;

- wydajność lub wzrost wydajności stacji uzdatniania/ujęć wody – tys. m³/rok;
- ilość zaoszczędzonej wody – m³/rok;
- liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych zaopatrzenia w wodę – os.;
- powierzchnia rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych – ha;
- powierzchnia zregenerowanych gleb – ha;
- masa prawidłowo unieszkodliwionych odpadów niebezpiecznych w tym zawierających azbest – Mg/rok;
- masa odpadów niebezpiecznych związanych z COVID-19 – Mg/rok;
- powierzchnia zrehabilitowanych składowisk odpadów komunalnych wyłączonych z eksploatacji oraz innych obszarów zdegradowanych – ha,
- zmniejszenie zużycia energii pierwotnej w budynkach publicznych lub niepublicznych – GJ/rok
- liczba i moc nowych instalacji OZE – kW lub szt.;
- budowa lub modernizacja sieci ciepłowniczej – km;
- liczba budynków o poprawionej efektywności energetycznej – szt.;
- ilość wytworzonej energii cieplnej – GJ;
- ilość wytworzonej energii elektrycznej – kWh;
- ograniczenie emisji CO₂, SO_x, NO_x i pyłów – Mg/rok;
- liczba pojazdów elektrycznych lub innych pojazdów ograniczających zanieczyszczenie środowiska – szt.

VI.4. Priorytet 4 – Budowanie gospodarki o obiegu zamkniętym

Dla przedsięwzięć związanych z budowaniem gospodarki o obiegu zamkniętym będą obowiązywały niżej wymienione główne wskaźniki określające efekt ekologiczny

- ograniczenie masy składowanych odpadów komunalnych – Mg/rok;
- liczba pojemników do selektywnej zbiórki odpadów – szt.;
- budowa, rozbudowa, modernizacja zakładów zagospodarowania odpadów – szt.;
- masa odpadów poddanych recyklingowi lub innym procesom odzysku odpadów – Mg/rok.

VI.5. Priorytet 5 – Zintegrowanie działań na rzecz ochrony środowiska

Realizacja celów priorytetu będzie określana przede wszystkim następującymi wskaźnikami efektów ekologicznych:

- liczba objętych wsparciem innowacyjnych rozwiązań technologicznych z zakresu ochrony środowiska – szt.;
- liczba wspartych przedsięwzięć współfinansowanych ze środków UE – szt.;
- liczba realizowanych programów o zasięgu ogólnokrajowym lub wojewódzkim – szt.

Efekty ekologiczne przedsięwzięć realizowanych w ramach programów rządowych będą monitorowane na podstawie wskaźników obowiązujących w poszczególnych programach oraz adekwatnych wskaźników wymienionych w pozostałych priorytetach.

VII. Analiza SWOT WFOŚiGW w Lublinie i instrumenty finansowe

Prawne i finansowe podstawy działalności WFOŚiGW w Lublinie wyznacza PoŚ, ustawa o finansach publicznych oraz rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 listopada 2010 r. w sprawie gospodarki finansowej Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (Dz. U. z 2010 r., Nr 226, poz. 1479 z późn. zm.).

Analiza SWOT WFOŚiGW w Lublinie

Mocne strony

- samodzielna i wiarygodna instytucja finansowa, posiadająca ugruntowaną pozycję na regionalnym rynku usług finansowych ukierunkowanych na ochronę środowiska i gospodarkę wodną;
- doświadczenia we współpracy z różnymi kontrahentami, m.in. jednostkami samorządu terytorialnego, organizacjami społecznymi, przedsiębiorstwami, regionalnymi instytucjami ochrony środowiska oraz bankami m.in. BOŚ S.A.;
- różnorodność zasad i form dofinansowania dostosowanych do specyfiki celów i potrzeb beneficjentów;
- doświadczona kadra specjalistów, z dużą praktyką zawodową umożliwiającą właściwą realizację zadań;
- znajomość potrzeb i problemów beneficjentów w zakresie ochrony środowiska;
- kierowanie się interesem publicznym i środowiskowym, a nie wyłącznie finansową opłacalnością przedsięwzięć;
- mobilizowanie na rzecz środowiska środków z innych źródeł przez współfinansowanie zadań;
- zbiektywizowany, bezstronny proces przyznawania dofinansowania.

Szanse

- znaczący strumień środków unijnych z nowej perspektywy na zadania z zakresu ochrony środowiska i wynikająca z nich szansa dotycząca uczestnictwa WFOŚiGW w Lublinie we wdrażaniu polityk i strategii krajowych i regionalnych;
- nowe instrumenty finansowe UE,
- nowe i rozszerzone obszary funkcjonowania Funduszy;
- konkurencyjność oferty WFOŚiGW w Lublinie;
- rozszerzenie obecnego systemu pobierania i dystrybucji opłat i kar za korzystanie ze środowiska;
- wiarygodność WFOŚiGW w Lublinie na rynku finansowania przedsięwzięć proekologicznych;
- ciągły wzrost wagi problematyki ochrony środowiska;

Słabe strony

- niejednorodny sposób określania, ewidencjonowania i raportowania efektów ekologicznych w ramach wspólnych programów;
- wymagający poprawy system wymiany doświadczeń i dobrych praktyk pomiędzy Funduszami;
- niedopracowany system współpracy w zakresie identyfikacji wspólnych przedsięwzięć;
- brak rzeczywistego wpływu na wielkość przychodów ze źródeł ustawowych.

Zagrożenia

- niekorzystne dla WFOŚiGW w Lublinie zmiany w przepisach prawa ograniczające wpływy finansowe;
- zmniejszenie zdolności zaciągania zobowiązań finansowych przez jednostki samorządu terytorialnego z uwagi na ich zadłużenie;
- rosnąca konkurencyjność sektora bankowego w zakresie finansowania pożyczkowego w warunkach bardzo niskich stóp procentowych;
- niekorzystne dla WFOŚiGW w Lublinie zmiany w przepisach w zakresie ich usytuowania prawnego;
- wpływ kryzysu gospodarczego spowodowanego pandemią COVID-19 na ograniczenie dochodów publicznych i zmniejszenie zdolności inwestycyjnych w sferze budżetowej.

- rosnąca świadomość ekologiczna w społeczeństwie.

Instrumenty finansowe

Pożyczki

Podstawową formą pomocy finansowej realizowanej przez WFOŚiGW w Lublinie są pożyczki udzielane na preferencyjnych warunkach, częściowo umarżalne. Udzielane są także pożyczki w całości zwrotne z przeznaczeniem na zachowanie płynności finansowej przedsięwzięć współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej lub innych funduszy zagranicznych. Zasady udzielania tej pomocy, a zwłaszcza warunki dotyczące wartości indywidualnych pożyczek w stosunku do ogólnej wartości nakładów przedsięwzięcia, okres trwania pożyczki i okres karencji, poziom oprocentowania oraz inne istotne elementy, określone są w uchwalonych przez Radę Nadzorczą WFOŚiGW w Lublinie „Zasadach udzielania i umarzania pożyczek oraz trybie i zasadach udzielania i rozliczania dotacji ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie” oraz „Zasadach udzielania i umarzania pożyczek oraz trybie i zasadach udzielania i rozliczania dotacji ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie w ramach Programu Priorytetowego pn.: „SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez partnerów zewnętrznych - REGION”.

W strukturze pomocy finansowej realizowanej przez WFOŚiGW w Lublinie pożyczki stanowią około 90% ogółu wydatków na ochronę środowiska. Kierunkiem ochrony środowiska wspieranym największą pomocą pożyczkową pozostaje realizacja przedsięwzięć z zakresu gospodarki wodno-ściekowej, a w dalszej kolejności ochrona powietrza oraz ochrona powierzchni ziemi.

W okresie objętym Strategią szczegółowe zasady udzielania pożyczek będą odpowiednio modyfikowane w kolejnych latach w zależności od sytuacji finansowej WFOŚiGW w Lublinie i możliwości zaspokajania zgłaszanego zapotrzebowania na pomoc pożyczkową.

Dotacje

Dotacje, w tym środki przekazywane państwowym jednostkom budżetowym za pośrednictwem rezerwy celowej budżetu państwa przyznawane są w szczególności na ochronę przyrody, edukację ekologiczną, monitoring, zapobieganie lub likwidację poważnych awarii i ich skutków, przeciwdziałanie klęskom żywiołowym i likwidację ich skutków oraz ochronę powierzchni ziemi i gospodarkę odpadami. W strukturze pomocy finansowej udzielonej przez WFOŚiGW w Lublinie dotacje stanowią około 10% ogółu wydatków na ochronę środowiska.

Przyjmuje się w „Zasadach udzielania i umarzania pożyczek oraz trybie i zasadach udzielania i rozliczania dotacji ze środków Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Lublinie.”, iż udział dotacji i środków finansowych przekazywanych państwowym jednostkom budżetowym, nie powinien przekraczać w planie finansowym WFOŚiGW w Lublinie 20% całkowitej pomocy finansowej, obejmującej łącznie: pożyczki, dotacje, środki przekazywane państwowym jednostkom budżetowym.

W okresie objętym Strategią zasady udzielania dotacji dla osób fizycznych na wybrane i ściśle określone zadania dostępne będą na stronie internetowej WFOŚiGW w Lublinie.

VIII. Finansowanie

Tabela 1. Prognoza wypłat środków WFOŚiGW w Lublinie według priorytetów i form wsparcia na finansowanie ochrony środowiska w latach 2021-2024 (w mln zł)

Lp.	Wyszczególnienie	Prognoza				
		2021	2022	2023	2024	Razem 2021-2024
1	Działalność pożyczkowa ze środków własnych razem, z tego:	55,0	45,0	42,0	35,0	177,0
1.1	Ochrona wód i gospodarka wodna	23,0	20,0	19,0	18,0	80,0
1.2	Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi	3,0	2,5	2,5	2,5	10,5
1.3	Ochrona klimatu, atmosfery oraz wspieranie przejścia do gospodarki niskoemisyjnej	26,5	20,5	18,5	12,5	78,0
1.4	Ochrona różnorodności biologicznej	0,00	0,00	0,0	0,0	0,0
1.5	Pozostałe	2,5	2,0	2,0	2,0	8,5
2	Działalność dotacyjna ze środków własnych razem (bez umorzeń, z dopłatami do oprocentowania, przekazaniem środków pjb i in.), z tego:	5,5	5,2	5,0	5,0	20,7
2.1	Ochrona wód i gospodarka wodna	0,2	0,2	0,2	0,2	0,8
2.2	Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi	0,8	0,7	0,7	0,7	2,9
2.3	Ochrona klimatu, atmosfery oraz wspieranie przejścia do gospodarki niskoemisyjnej	1,1	1,0	1,0	1,0	4,1
2.4	Ochrona różnorodności biologicznej	1,0	0,9	0,9	0,9	3,7
2.5	Edukacja ekologiczna	1,4	1,4	1,3	1,3	5,4
2.6	Pozostałe	1,0	1,0	0,9	0,9	3,8
3	Działalność pożyczkowa i dotacyjna ze środków własnych razem, z tego:	60,5	50,2	47,0	40,0	197,7
3.1	Ochrona wód i gospodarka wodna	23,2	20,2	19,2	18,2	80,8
3.2	Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi	3,8	3,2	3,2	3,2	13,4
3.3	Ochrona klimatu, atmosfery oraz wspieranie przejścia do gospodarki niskoemisyjnej	27,6	21,5	19,5	13,5	82,1
3.4	Ochrona różnorodności biologicznej	1,0	0,9	0,9	0,9	3,7
3.5	Edukacja ekologiczna	1,4	1,4	1,3	1,3	5,4
3.6	Pozostałe	3,5	3,0	2,9	2,9	12,3

Wymienione wyżej potrzeby w latach 2021-2024 będą sfinansowane z własnych środków. Obecnie funkcjonuje w WFOŚiGW w Lublinie pożyczka zaciągnięta w NFOŚiGW w Warszawie w ramach Programu Priorytetowego SYSTEM – Wsparcie działań ochrony środowiska i gospodarki wodnej realizowanych przez partnerów zewnętrznych – REGION, która zostanie spłacona w 2030 r.

Przedstawione prognozy zostały sporządzone przy założeniu zmniejszeniu od 2019 r. wpływów z tytułu opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska otrzymywanych z Urzędu Marszałkowskiego o ok. 11 mln zł rocznie. Związane jest to z wejściem w życie ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2020 r. poz. 310 z późn. zm.), która zawiera zapisy generujące takie skutki. W trakcie realizacji Strategii wysokość wypłat środków WFOŚiGW w Lublinie na poszczególne formy będzie podlegać aktualizacji w zależności od kształtowania się głównych kierunków wsparcia na poziomie kraju oraz bieżących możliwości finansowych.

IX. Współpraca z Narodowym Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej i innymi wojewódzkimi funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej

Dokumentem służącym zoptymalizowaniu współpracy NFOŚiGW i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej jest „Wspólna Strategia Działania Narodowego Funduszu i wojewódzkich funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej na lata 2021-2024”, której założenia zostały uwzględnione w Strategii WFOŚiGW w Lublinie. Strategia współpracy na lata 2021-2024 obejmuje z jednej strony zamknięcie realizacji Programów Operacyjnych, a z drugiej okres nowej perspektywy finansowej UE. W celu efektywnej realizacji swoich zadań WFOŚiGW w Lublinie będzie dążył do optymalizacji zasad współpracy merytorycznej i finansowej z NFOŚiGW.

Zadaniem podstawowym systemu Funduszy opartym na współpracy jest poprawa stanu środowiska i zrównoważone gospodarowanie jego zasobami przez efektywne wspieranie przedsięwzięć i inicjatyw służących środowisku oraz działania na rzecz transformacji do gospodarki zeroemisyjnej przy pełnym oraz zgodnym z zasadami zrównoważonego rozwoju wykorzystaniu środków pochodzących z Unii Europejskiej na ochronę środowiska i gospodarkę wodną. Realizowaną natomiast misją przez wszystkie fundusze jest skuteczne wspieranie działań na rzecz środowiska i transformacji do gospodarki zeroemisyjnej ze szczególnym uwzględnieniem zasad zrównoważonego rozwoju.

Najistotniejsze z punktu widzenia WFOŚiGW w Lublinie cele merytorycznej działalności oraz obszary niezbędnej współpracy w latach 2021-2024 to:

- wzmocnienie kierunku wydatkowania środków na cele związane z poprawą jakości powietrza, a także transformacją w kierunku gospodarki zeroemisyjnej polegającej na ograniczeniu wykorzystania surowców kopalnych a zwiększeniu wykorzystania alternatywnych, odnawialnych źródeł pozyskiwania energii i ciepła;
- dalsze konsekwentne działania w zakresie polepszania jakości powietrza zmierzające do usprawnienia programów priorytetowych oraz wprowadzania nowych możliwości wsparcia beneficjentów ze szczególnym uwzględnieniem współpracy w realizacji programu priorytetowego „Czyste Powietrze”;
- wspólne działania przyczyniające się do realizacji celów pakietu klimatyczno-energetycznego dla Polski oraz strategii „Europa 2020” w obszarze energii i klimatu;
- dążenie do gospodarki zeroemisyjnej poprzez finansowanie obejmujące modernizację źródeł systemów energetycznych i ciepłowniczych wraz z rozbudową i modernizacją sieci;
- rozwijanie obszarów, w których znajdują się przedsięwzięcia rozwijające transport niskoemisyjny i zeroemisyjny, w tym elektromobilność;
- włączenie się do realizacji nowego programu operacyjnego jako instytucji wdrażających w okresie programowania 2021-2027, poprzez pełniejsze wykorzystanie doświadczenia w zakresie dotychczasowego wdrażania i wydatkowania środków europejskich przez Fundusze w celu maksymalnego wykorzystania dostępnych dla Polski środków europejskich na ochronę środowiska i gospodarkę wodną;
- zwiększenie w latach 2021-2024 wykorzystania dostępnych środków własnych Funduszy, jak i efektywności ich wykorzystania oraz dążenie do optymalizacji zasad współpracy finansowej i merytorycznej;
- rozwój instrumentów inżynierii finansowej, przyczyniających się do poprawy dostępu do finansowania z ich środków (poręczenia, montaż kapitałowy, konsorcja) oraz podejmowanie wspólnych działań przyczyniających się do wykorzystania potencjału Banku Ochrony Środowiska S.A., jako pośrednika w dystrybucji środków do małych i średnich przedsiębiorstw oraz do odbiorców detalicznych, przy zachowaniu przepisów ustawy POŚ w tym zakresie;
- udział w tworzonego systemie rozszerzonej odpowiedzialności producenta (ROP), z uwagi na dysponowanie kompetencjami i potencjałem dla podjęcia się obsługi przepływów finansowych w tym obszarze;

- poprawa komunikacji wewnętrznej i zewnętrznej oraz sprawnej obsługi beneficjentów a także opracowanie rozwiązań służących prezentacji efektów środowiskowych;
- kontynuacja wspólnych działań informacyjno-promocyjnych, rozwój cyfrowej obsługi beneficjentów, a także realizację szkoleń podnoszących kwalifikacje swoich pracowników.

W celu zapewnienia pełnego zbilansowania środków niezbędnych do realizacji zadań wynikających z zawartych planów i programów o charakterze ponadregionalnym, WFOŚiGW w Lublinie będzie w dalszym ciągu kontynuował współpracę w oparciu o odrębne porozumienia i umowy z partnerami jak również prowadził współpracę w ramach Konwentu Prezesów Zarządów Funduszy.

X. Aktualizacja i ocena funkcjonowania strategii

W związku z planowanymi zmianami prawnymi, WFOŚiGW w Lublinie przewiduje możliwość aktualizacji Strategii.

Aktualizacja Strategii pozwoli między innymi uwzględnić ewentualne zmiany wynikające ze współpracy z NFOŚiGW przy wdrażaniu nowych programów priorytetowych.